

پیش‌بینی خودجراحی بر اساس بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری: نقش میانجی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در نوجوانان وابسته به مواد

پیام ورعی^۱، زهرا ممدوحی^۲، نیلوفر محصب^۳، رقیه تقی پور^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۸

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در رابطه بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و خودجراحی بدون خودکشی در نوجوانان پسر وابسته به مواد است. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع مدلسازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل همه نوجوانان وابسته به مواد مراجعه‌کننده به مراکز کاهش آسیب سطح شهر تهران بود. از این میان، تعداد ۳۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس و بر اساس ملاک‌های ورود و خروج به صورت داوطلبانه در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل مقیاس ناامیدی بک، پرسشنامه طرح‌واره‌های یانگ، پرسشنامه خودآسیبی بدون خودکشی، و پرسشنامه تجربه قلدری-قربانی سایبری بودند. به منظور تحلیل داده‌ها از مدل‌پای معادلات ساختاری استفاده شد. **نتایج:** نتایج نشان داد که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری اثر مستقیم معناداری بر خودجراحی بدون خودکشی، ناامیدی، و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه داشت. همچنین، اثرات غیرمستقیم بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر خودجراحی بدون خودکشی از طریق نقش میانجی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه معنادار بود. بنابراین، ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در رابطه بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و خودجراحی نقش میانجی داشتند. **نتیجه‌گیری:** پژوهش حاضر به روانشناسان درک عمیق‌تری را از مکانیسم‌های زیربنایی رابطه بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و خودجراحی در میان نوجوانان وابسته به مواد ارائه می‌کند. مداخله و راهبردهای پیشگیری پیشنهادی شامل بازسازی شناختی نوجوانان برای شکستن چرخه تبدیل بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری به رفتارهای خودجراحی و تقویت امیدواری برای محافظت آن‌ها در برابر اثرات سوء بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری، خودجراحی بدون خودکشی، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، ناامیدی، نوجوانان وابسته به مواد

۱. نویسنده‌ی مسئول: دانشجوی دکتری روان‌شناسی بالینی، گروه روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. پست الکترونیک:

Payam.varaee@gmail.com

۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی، گروه روانشناسی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، گروه روانشناسی، دانشگاه خاتم، تهران، ایران.

۴. کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، گروه روانشناسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

مقدمه

خود جرحی بدون خودکشی^۱ یک نگرانی جدی برای سلامت عمومی است که به تخریب غیرقابل قبول، مستقیم و عمدی بافت بدن خود بدون قصد کشنده از نظر اجتماعی اشاره دارد (ناک^۲، ۲۰۱۰). از آنجایی که نوجوانان وابسته به مواد در معرض طیف وسیعی از تغییرات فیزیکی، شناختی، عاطفی و اجتماعی قرار می‌گیرند، احتمالاً به شدت مستعد بروز خودآزاری غیر خودکشی هستند (ژاو، گنگ، هوپنر، یانگ و ژاو^۳، ۲۰۲۲؛ فوراً-گارسیا، اروه و کلوت^۴، ۲۰۲۱؛ یو، لیونگ، فوولی^۵، ۲۰۱۱). در ایران نیز میزان شیوع سالانه خود جرحی بدون خودکشی بیش از ۴۰ درصد در میان نوجوانان گزارش شده است (ایزکیان، میرزاییان و حسینی، ۱۳۹۷) که این میزان بسیار بالاتر از آمار خود جرحی بدون خودکشی در سراسر جهان است (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ سوانل، مارتین، پیچ، هاسکینگ و جان^۶، ۲۰۱۴). علاوه بر این، مطالعات متعدد نشان داده است که خود جرحی بدون خودکشی به طور قابل توجهی با اختلالات روان‌پزشکی مختلف، مانند مصرف مواد، اختلال شخصیت مرزی و افسردگی اساسی (کیپریانو، کلا و کوتروفو^۷، ۲۰۱۷) و بدتر از آن، افکار خودکشی و رفتارهای خودکشی در آینده مرتبط است (کیکنز^۸ و همکاران، ۲۰۱۸). توافق کلی بین نظریه‌ها و تحقیقات تجربی وجود دارد که خود جرحی بدون خودکشی یک پاسخ رفتاری به محیط‌های نامطلوب قبلی است (کسلز^۹ و همکاران، ۲۰۱۸).

یکی از عوامل مؤثر در خود جرحی بدون خودکشی، قربانی قلدری سایبری است. قربانی قلدری سایبری^{۱۰} که از طریق رسانه‌های الکترونیکی یا دیجیتالی رخ می‌دهد، یکی از رایج‌ترین و نگران‌کننده‌ترین ناملازمات بوده و نقش مهمی در خود جرحی بدون خودکشی در نوجوانان وابسته به مواد دارد (ژو، چن، سو و ژانگ^{۱۱}، ۲۰۲۱؛ جامی پور،

1. nonsuicidal self-injury (NSSI)
2. Nock
3. Zhao, Gong, Huebner, Yang & Zhou
4. Faura-Garcia, Orue & Calvete
5. You, Leung, Fu & Lai

6. Swannell, Martin, Page, Hasking & John
7. Cipriano, Cella & Cotrufo
8. Kiekens
9. Cassels
10. Cyberbullying victimization
11. Zhu, Chen, Su & Zhang

فرازپور و اسدی، ۱۳۹۹). قربانی قلدری به آسیبی اشاره دارد که نوجوانان به دلیل قرار گرفتن در معرض رفتارهای پر خاشگروانه عمدی از طرف همسالان تجربه می کنند (سالمیوالی^۱، ۲۰۱۰). به طور سنتی، قربانی قلدری در زندگی واقعی اشکال مختلفی از جمله قربانی شدن فیزیکی (مثلاً هل دادن، کتک زدن)، قربانی شدن کلامی (مثلاً نام بردن، تمسخر کلامی) و همچنین قربانی شدن رابطه (مثلاً شایعه پراکنی، طرد عمدی اجتماعی) دارد (اسمیت^۲ و همکاران، ۲۰۰۸؛ ژاو و همکاران، ۲۰۲۲). توسعه فناوری اطلاعات الکترونیکی و استفاده فزاینده از آن توسط نوجوانان با قلدری از طریق رسانه های اجتماعی یا آزار سایبری (اسمیت و همکاران، ۲۰۰۸؛ ژاو و همکاران، ۲۰۲۲) همراه است. مطالعات متعدد به خوبی ثابت کرده اند که تجارب قربانی شدن قلدری سایبری می تواند انواع پیامدهای روانی-اجتماعی منفی از جمله مشکلات درونی سازی و بیرونی سازی (فیشر، گاردلا و توربه-تولون^۳، ۲۰۱۶)، عملکرد ضعیف تحصیلی (وایلانکورت، بریتین، مک دوگال و دوکو^۴، ۲۰۱۳) و حتی افکار و رفتارهای خودکشی (مور^۵ و همکاران، ۲۰۱۷) را پیش بینی کند. مدل بین فردی خود جرحی بدون خودکشی پیشنهاد می کند که رویدادهای بین فردی منفی به طور چشمگیری به خطر خود جرحی بدون خودکشی کمک می کند؛ زیرا خود جرحی بدون خودکشی به عنوان یک استراتژی مقابله ای ناسازگار برای کاهش استرس یا تنش ناشی از این تجربیات نامطلوب مانند قربانی شدن توسط همسالان عمل می کند (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ پرینشتاین، گوری، براون و رانکورت^۶، ۲۰۰۹). مطالعات متعدد رابطه قابل توجهی را بین خود جرحی بدون خودکشی و قربانی قلدری سنتی شدن نشان داده است (ورگارا، استوارت، کاسبی، لینکلن و اورباخ^۷، ۲۰۱۹؛ وانگ و لیو^۸، ۲۰۲۱؛ وو، هو، ژنگ، سیا و یو^۹، ۲۰۲۱). همچنین، یک متاآنالیز نشان داد که در مقایسه با افراد غیر قربانی، کسانی که قربانی آزار و اذیت سایبری را تجربه کرده اند، بیشتر احتمال

1. Salmivalli
2. Smith
3. Fisher, Gardella & Teurbe-Tolon
4. Vaillancourt, Brittain, McDougall & Duku
5. Moore

6. Prinstein, Guerry, Browne & Rancourt
7. Vergara, Stewart, Cosby, Lincoln & Auerbach
8. Wang & Liu
9. Wu, Hou, Zeng, Cai & You

دارد رفتارهای خودآزاری نشان دهند (جان^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). یک مطالعه طولی اخیر نیز نشان داد که قربانی آزار سایبری شدن به عنوان یک پیش‌بینی کننده مهم خود جرحی بدون خودکشی است (ژو و همکاران، ۲۰۲۱)؛ بنابراین، به طور منطقی می توان انتظار داشت که قربانی آزار سایبری شدن یک عامل خطر برای خود جرحی بدون خودکشی باشد (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲). با این حال، این که چگونه و تحت چه شرایطی قربانی قلدری سایبری شدن بر خود جرحی بدون خودکشی در میان نوجوانان وابسته به مواد تأثیر می گذارد به طور روشنی توضیح داده نشده است (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ فوراً-گارسیا و همکاران، ۲۰۲۱؛ زسیلا، اوربان و دمتروویکس^۲، ۲۰۱۸؛ رحمتی، شهنی ییلاق، عالیپور، رشنو و مکتبی، ۱۴۰۰).

یکی از مکانیسم‌های بالقوه‌ای که می‌تواند قربانی زورگویی سایبری را به خود جرحی بدون خودکشی مرتبط سازد، ناامیدی^۳ است که از دو جزء تشکیل شده است: (الف) انتظار اینکه نتایج منفی در آینده رخ دهد و (ب) اعتقاد به اینکه هیچ کاری نمی‌تواند انجام دهد تا بر این نتایج تأثیر بگذارد (آبرامسون، متالسکی و آلوی^۴، ۱۹۸۹). بر اساس نظریه ناامیدی افسردگی (آبرامسون و همکاران، ۱۹۸۹)، ناامیدی یک علت به اندازه کافی برای افسردگی و در نتیجه خود جرحی بدون خودکشی است. تحقیقات تجربی نشان داده است که ناامیدی با اختلالات افسردگی مرتبط است (وانگ، جیانگ، چئونگ، سان و چان^۵، ۲۰۱۵؛ یانگ^۶ و همکاران، ۱۹۹۶) و به طور آینده‌نگر افزایش علائم افسردگی که می‌تواند منجر به خود جرحی بدون خودکشی شود را پیش‌بینی می‌کند (آلوی^۷ و همکاران، ۲۰۱۲؛ همیلتون^۸ و همکاران، ۲۰۱۳). همچنین با توجه به ویژگی‌های قلدری سایبری مانند پایداری و دائمی بودن آن (ونماریس و پترمن^۹، ۲۰۱۲)، دشواری یا ناتوانی در فرار از آن (سلونجه، اسمیت و فریس^{۱۰}، ۲۰۱۳) و دشواری در تعیین هویت فرد قلدر (پچین و هندوجا^{۱۱}، ۲۰۰۶؛ هادی

1. John
2. Zsila, Urbán & Demetrovics
3. hopelessness
4. Abramson, Metalsky & Alloy
5. Wang, Jiang, Cheung, Sun & Chan
6. Young

7. Alloy
8. Hamilton
9. Von Marées & Petermann
10. Slonje, Smith & Frisén
11. Patchin & Hinduja

خامنه، بحرینیان و ابوالمعالی حسینی، ۱۴۰۰)، در قربانیان قلدری سایبری نسبت به این حادثه، این تصور ایجاد می‌شود که این عمل به صورت مکرر، مداوم و غیرقابل کنترل است و این تصور می‌تواند منجر به سه نوع استنباط در قربانیان شود: ۱. نسبت دادن قربانی زورگویی سایبری به دلایل پایدار؛ ۲. اعتقاد به اینکه پیامدهای منفی این عمل غیرقابل اصلاح و تغییرناپذیر است و بر بسیاری از زمینه‌های زندگی تأثیر می‌گذارند و ۳. خود را بی‌ارزش و حقیر تلقی کردن. این استنباط‌ها بیشتر به ایجاد و توسعه ناامیدی نوجوانان وابسته به مواد کمک می‌کند (آبرامسون و همکاران، ۱۹۸۹). علاوه بر این، رز و آبرامسون پیشنهاد می‌کنند که رویدادهایی که ارزش شخصی افراد را تهدید می‌کنند یا مستقیماً اسناد منفی برای آن‌ها ایجاد می‌کنند، مانند قربانی قلدری شدن، به احتمال زیاد در ایجاد ناامیدی نقش دارند (چو، فن، لو و ژاو^۱، ۲۰۱۸).

در پژوهش حاضر بسط تئوری از نظریه ناامیدی رز و آبرامسون^۲ (۱۹۹۲) و مدل بین فردی خود جرحی بدون خودکشی (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ پرینشتاین و همکاران، ۲۰۰۹) به عنوان یک چارچوب مفهومی برای ادغام روابط بین قربانیان آزار سایبری، ناامیدی و خود جرحی بدون خودکشی به کار گرفته شده است. بر این اساس، عوامل استرس‌زا، به‌ویژه زمانی که مزمن و غیرقابل کنترل باشند (به عنوان مثال، قربانی زورگویی سایبری شدن)، به ایجاد ناامیدی کمک می‌کند (چو و همکاران، ۲۰۱۸). این ناامیدی ایجاد شده نیز طبق مدل بین فردی خود جرحی بدون خودکشی، به خطر خود جرحی بدون خودکشی منجر می‌شود زیرا خود جرحی بدون خودکشی به عنوان یک استراتژی مقابله‌ای ناسازگار برای کاهش تنش ناشی از علائم نامطلوب (ناامیدی) عمل می‌کند (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ پرینشتاین و همکاران، ۲۰۰۹). با حمایت از این نظریه، برخی از مطالعات نشان داده‌اند که ناامیدی رابطه بین عوامل استرس‌زای بین فردی و علائم برونی‌سازی را واسطه می‌کند (کورتنی، جوهنسون و آلوی^۳، ۲۰۰۸؛ همیلتون و همکاران، ۲۰۱۳).

یکی دیگر از مکانیسم‌های بالقوه‌ای که می‌تواند قربانی زورگویی سایبری را به خود جرحی بدون خودکشی مرتبط سازد، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه^۱ است. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به عنوان «موضوعات یا الگوهای گسترده و تعمیم‌یافته، وابسته به خاطرات، احساسات، شناخت‌ها و احساسات بدنی، با توجه به خود و روابط با دیگران که در دوران کودکی یا نوجوانی ایجاد شده و در طول زندگی تعمیم داده می‌شود و تا حد قابل توجهی ناکارآمد است» تعریف می‌شود (یانگ و براون^۲، ۱۹۹۸). مدل طرح‌واره‌های ناسازگار پیشنهاد می‌کند که تجربیات منفی مانند سوءاستفاده و بد رفتاری (برای مثال قربانی قلدری سایبری شدن) به توسعه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه می‌انجامد و این به نوبه خود به ایجاد چندین مشکل روان‌شناختی از جمله خود جرحی بدون خودکشی منجر می‌شود (سپهری و کیانی، ۱۳۹۹). این مدل ۱۸ طرح‌واره را پیشنهاد می‌کند که مطابق با نیازهای عاطفی برآورده نشده در پنج حوزه گروه‌بندی می‌شوند. در میان این حوزه‌ها، حوزه قطع ارتباط و طرد به شدت با تجربیات قربانی شدن توسط خانواده و همسالان (کالوت، فرناندز-گونزالس، گونزالس-کابرا و گامز-گوادیکس^۳، ۲۰۱۸) مرتبط است. این حوزه شامل طرح‌واره‌هایی مانند رها شدن، سوءاستفاده، محرومیت عاطفی و نقص می‌باشد که به عدم ارضای نیاز به ایمنی و روابط کافی با دیگران اشاره دارد (فورا-گارسیا و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین تجربیات قربانی شدن می‌تواند بر نحوه درک نوجوان از خود، جهان و ساخت طرح‌واره‌های ناکارآمد خود و روابط اجتماعی تأثیر منفی بگذارد (اسلام‌پناه، مهدیان و جاجرمی، ۱۳۹۸؛ نریمانی و پرنیان خوی، ۱۴۰۰). به عنوان مثال، قربانی آزار سایبری شدن، می‌تواند منجر به تغییرات عمیقی در سیستم اعتقادی نوجوان وابسته به مواد شود (کالوت و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین از طریق توهین و تحقیر مداوم در اینترنت، قربانی ممکن است، دید منفی نسبت به خود به عنوان فردی مضحک، معیوب و معتاد پیدا کند. این دگرگونی شناختی در نتیجه قربانی شدن و تروما (روان زخم) طبق مدل طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، می‌تواند منجر به شکل‌گیری یا فعال شدن طرح‌واره‌های

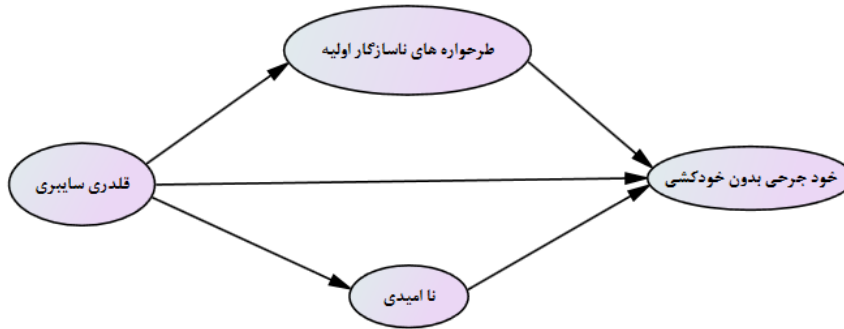
1. early maladaptive schemas (EMS)
2. Young & Brown

3. Calvete, Fernández-González,
González-Cabrera & Gámez-Guadix

ناسازگاری مانند طرح‌واره نقص و بی‌اعتمادی شود (کالوت و همکاران، ۲۰۱۸؛ یانگ و براون، ۱۹۹۸). در تائید این ادعا مطالعات گذشته دریافتند که قربانیان قلدری سنتی (کالوت، ۲۰۱۴) و قلدری سایبری (کالوت و همکاران، ۲۰۱۸) طرح‌واره‌های قطع ارتباط و طرد شدیدتری را گزارش کردند. این شناخت‌های منفی طبق مدل بین‌فردی خود جرحی بدون خودکشی (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ پرینشتاین و همکاران، ۲۰۰۹) می‌تواند منجر به رفتار خود جرحی بدون قصد خودکشی شود. در این راستا مطالعات نشان داده‌اند که خودپنداره منفی، اغلب در آن دسته از نوجوانانی که رفتارهای خود جرحی بدون خودکشی دارند، وجود دارد (آمرمن و براون^۱، ۲۰۱۸؛ کلس، هوبن، واندریکن، بیجتیبیر و موهلنکامپ^۲، ۲۰۱۰).

در نهایت همان‌طور که ذکر شد تجربه قربانی شدن قلدری سایبری ممکن است خطری برای ایجاد چندین مشکل روانی از جمله خود جرحی بدون خودکشی در نوجوانان وابسته به مواد باشد. مطالعه حاضر به ارتباط بین قربانی آزاری سایبری و خود جرحی بدون خودکشی از نگاه مدل طرح‌واره (یانگ و براون، ۱۹۹۸) و نظریه ناامیدی (رز و آبرامسون، ۱۹۹۲) می‌پردازد. همچنین لازم به ذکر است که تا به امروز، هیچ تحقیقی، در خصوص بررسی نقش میانجی‌گری ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در رابطه بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و خود جرحی بدون خودکشی در نوجوانان پسر وابسته به مواد در داخل کشور صورت نگرفته است. بنابراین، هدف اصلی این مطالعه را می‌توان بررسی یک مدل میانجی در یک نمونه جامعه از نوجوانان ایرانی وابسته به مواد، به منظور درک روابط بین قربانی شدن قلدری سایبری، حوزه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، ناامیدی و خود جرحی بدون خودکشی دانست. دانستن روابط بین قربانی شدن قلدری سایبری، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ناامیدی به عنوان مکانیسم‌های دخیل در خود جرحی بدون خودکشی موجب فهم عمیق‌تر عوامل خطر و محافظت سلامت روان برای نوجوانان وابسته به موادی که قربانی قلدری سایبری شدن می‌شود. هدف مطالعه حاضر این بود که

طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ناامیدی رابطه بین قلدری سایبری و خود جرحی بدون خودکشی را میانجی‌گری می‌کنند. شکل ۱ مدل مفروض مطالعه را نشان می‌دهد.

شکل ۱: مدل مفروض خود جرحی بدون خودکشی بر پایه قلدری سایبری

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

مطالعه حاضر از نوع توصیفی مبتنی بر معادلات ساختاری است. جامعه آماری این پژوهش کلیه نوجوانان پسر وابسته به مواد مراجعه‌کننده به مراکز کاهش آسیب سطح شهر تهران بودند که در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در این پژوهش شرکت کردند. در نهایت بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس و با عنایت به پیشنهاد گاداگنولی و ویسر^۱ (۱۹۹۸) که حداقل ۳۰۰ نفر را برای مطالعات مدل‌یابی ساختاری مکفی می‌داند تمامی ۳۵۰ نفری که پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند، به عنوان نمونه مطالعه حاضر به صورت در دسترس انتخاب شدند. ملاک ورود به پژوهش حاضر عبارت‌اند از: داشتن حداقل یک تجربه قربانی سایبری شدن، مراجعه کردن به مراکز کاهش آسیب، اعتیاد به یکی از مواد مخدر صنعتی و سنتی به مدت حداقل ۶ ماه، دامنه سنی ۱۶ تا ۲۵ سال، مذکر بودن، داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن؛ به طوری که افراد قادر به پاسخگویی به پرسش‌نامه‌ها باشند و داشتن رضایت آگاهانه و ملاک خروج از این پژوهش عبارت‌اند از: داشتن سابقه اختلال روان‌پزشکی و مشکلات جسمانی شدید (طبق اظهارات خود معتادان)، عدم رضایت همکاری، نقص در تکمیل سؤالات. برای انجام این مطالعه با توجه شیوع ویروس کرونا ابتدا لازم بود که مراکز

کاهش آسیب فعال سطح تهران شناسایی شوند. بدین منظور بعد از بررسی‌های به‌عمل‌آمده مشخص گردید که بیش از ۱۰ مرکز کاهش آسیب وابسته به بهزیستی در استان تهران و ۱۲ سرپناه شبانه فعال است، همچنین حدود ۱۵ مرکز کاهش آسیب نیز وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی است که روزانه به بیش از ۳ هزار نفر خدمات‌رسانی می‌کنند. همچنین لازم به ذکر است اگرچه به دلیل شیوع ویروس کرونا بسیاری از مراکز خدمات‌رسانی به حالت تعطیل و نیمه تعطیل درآمده بودند، اما مراکز کاهش آسیب و سرپناه‌ها همچنان بدون تعطیلی به ارائه خدمات‌رسانی مشغول بودند و ضمناً یک مسئولیت دیگر نیز به آن‌ها به‌صورت ضمنی سپرده‌شده بود و آن پایش وضعیت علائم کرونا در بین مددجویان و ارائه خدمات و آموزش‌های لازم جهت پیشگیری از ویروس کرونا بود. درنهایت پژوهشگران با رعایت تمامی پروتکل‌های بهداشتی و با حفظ فاصله فیزیکی مؤثر به مراکز کاهش آسیب در سطح تهران مراجعه کردند که در این میان مرکز کاهش آسیب طنین فردا، مرکز کاهش آسیب ره‌جویان احیا تندرستی، مرکز کاهش آسیب پیروان همت، مرکز گذری کاهش آسیب اعتیاد شمشیری، مرکز گذری کاهش آسیب اعتیاد چترا و مرکز گذری کاهش آسیب شهر ری حاضر به همکاری شدند. همچنین ملاحظات اخلاقی مانند رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات هویتی کاملاً رعایت شد. تحلیل داده‌ها نیز با نرم‌افزارهای SPSS23 و AMOS23، با استفاده از روش آماری معادلات ساختاری انجام شد.

ابزار

۱- پرسشنامه طرح‌واره یانگ (فرم کوتاه)^۱: این پرسشنامه ۷۵ سؤال دارد که برای سنجش ۱۵ طرح‌واره ناسازگار اولیه که در ۵ حیطه طبقه‌بندی می‌شوند مورد استفاده قرار می‌گیرد. حیطه‌ی یک با نام بریدگی و طرد شامل طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی (جملات ۱ تا ۵)، بی‌ثباتی/رهاشدگی (جملات ۶ تا ۱۰)، بی‌اعتمادی/بدرفتاری (جملات ۱۱ تا ۱۵)، انزوای اجتماعی/بیگانگی (جملات ۱۶ تا ۲۰) و نقص/شرم (جملات ۲۱ تا ۲۵) می‌شود.

1. Young schema questionnaire—short form

حیطه‌ی دو با نام خود گردانی و عملکرد مختل شامل طرح‌واره‌های شکست (جملات ۲۶ تا ۳۰)، وابستگی/بی‌کفایتی (جملات ۳۱ تا ۳۵)، آسیب‌پذیری در برابر بیماری و ضرر (جملات ۳۶ تا ۴۰) و گرفتار/خویش‌تن تحول نیافته (جملات ۴۱ تا ۴۵) می‌باشد. حیطه‌ی سه نیز با نام دیگر-جهت‌مندی شامل طرح‌واره‌های اطاعت (جملات ۴۶ تا ۵۰) و ایثارگری (جملات ۵۱ تا ۵۵) می‌باشد. حیطه‌ی چهار با نام گوش‌به‌زنگی بیش‌ازحد و بازداری نیز شامل طرح‌واره‌های بازداری هیجانی (جملات ۵۶ تا ۶۰) و معیارهای سرسختانه (جملات ۶۱ تا ۶۵) و درنهایت حیطه‌ی پنجم با نام محدودیت‌های مختل که طرح‌واره‌های استحقاق/بزرگ‌منشی (جملات ۶۶ تا ۷۰) و خویش‌تن‌داری/خود-انضباطی ناکافی (جملات ۷۱ تا ۷۵) را شامل می‌شود (یانگ و براون، ۱۹۹۸). هر یک از ۷۵ عبارت این پرسشنامه در مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. بارانوف، اوئی، چو و کوان^۱ (۲۰۰۶) در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در دو گروه استرالیایی و کره‌ای، آلفای کرونباخ را بین ۰/۹۴ تا ۰/۹۶ گزارش کرده‌اند. پایایی مقیاس به‌وسیله آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۹۶ و برای خرده مقیاس‌ها بالاتر از ۰/۸۰ بود. این پرسشنامه در ایران توسط آهی در سال ۱۳۸۵ ترجمه و آماده اجرا شده و همسانی درونی آن برحسب آلفای کرونباخ در گروه مؤنث ۰/۹۷ و در گروه مذکر ۰/۹۸ گزارش شده است (به نقل از خدابخشی کولایی، علیزاده، منصور، تقی‌پور و فلسفی‌نژاد، ۱۳۹۳). پایایی این ابزار به روش ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۹۷ محاسبه گردید.

۲- پرسشنامه ناامیدی بک^۲: این پرسشنامه دارای ۲۰ سؤال بوده و هدف آن سنجش میزان ناامیدی از ابعاد مختلف (یاس در دستیابی به خواسته‌ها، عدم اطمینان به آینده، بدبینی، نومیدی در مورد آینده، انتظار منفی نسبت به آینده) است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت ۱ تا ۵ بوده که این شیوه نمره‌گذاری در مورد سؤالات شماره ۱، ۳، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۳، ۱۵ و ۱۹ به‌صورت معکوس محاسبه می‌شود. این پرسشنامه دارای پنج بعد می‌باشد. بعد اول یاس در دستیابی به خواسته‌ها که شامل سؤالات ۱۶، ۲۰، ۱۷، ۱۳، ۲، ۹ می‌باشد. بعد بعدی عدم اطمینان به آینده که شامل سؤالات ۱۵، ۷، ۱۸، ۱۰، ۱، ۱۴

می‌باشد. بعد سوم بدبینی شامل سؤالات ۳، ۱۱ می‌باشد و بعد بعدی نومییدی در مورد آینده که شامل سؤالات ۴، ۱۲، ۱۹ می‌باشد و در نهایت بعد پنجم انتظار منفی نسبت به آینده که سؤالات ۸، ۵، ۶ را در برمی‌گیرد (گودرزی، ۱۳۸۱). در نسخه لاتین برای این پرسشنامه، ضریب همسانی درونی برابر با ۰/۷۸ به دست آمده است که نشان از پایایی مناسب این ابزار دارد (بک، وایزمن، لستر و ترکسلر^۱، ۱۹۷۴). در پژوهش گودرزی (۱۳۸۱) روایی هم‌زمان این پرسشنامه در داخل کشور با استفاده از آزمون همبستگی مقیاس با پرسشنامه افسردگی بک مورد تأیید قرار گرفت. همچنین پایایی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه‌گیری آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی خوب این ابزار است (گودرزی، ۱۳۸۱). علاوه بر آن در پژوهش حاضر ضریب پایایی این مقیاس به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۲ محاسبه گردید.

۳- پرسشنامه خود جرحی بدون خودکشی^۲: برای اندازه‌گیری خود جرحی بدون قصد خودکشی از پرسشنامه خود آسیبی^۳ گراتز^۴ (۲۰۰۱) شد. این پرسشنامه به منظور اندازه‌گیری انواع رفتارهای خود آسیبی در جامعه غیر بیمار طراحی شده است. آزمون شامل ۱۷ عبارت است و از ۱۱ رفتار (به عنوان مثال، به سروصورت زدن، خراشیدن و سوراخ کردن پوست، سوزاندن، حکاکی نوشته‌ها و عکس بر روی پوست (خال کوبی) و...) تشکیل شده است. عبارات در یک مقیاس ۶ درجه‌ای با گزینه‌های پاسخ از ۰ (هرگز) تا ۵ (پنج بار یا بیشتر) رتبه‌بندی می‌شوند. این پرسشنامه دارای پنج بعد می‌باشد بعد اول رفتارهای مربوط به بریدن، خراش دادن و ضربه زدن که شامل سؤالات ۱ تا ۶ می‌باشد. بعد دوم رفتارهای مربوط به سوزاندن و خال کوبی کردن که شامل سؤالات ۷ تا ۱۲ می‌باشد و بعد سوم نیز رفتارهای مربوط به استفاده از مواد شیمیایی و غیره است که شامل سؤالات ۱۳ تا ۱۷ می‌باشد (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲). ضریب پایایی این پرسشنامه در نسخه لاتین در حوزه نوجوانان به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱ گزارش شده است (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲). نمرات بالاتر در این پرسشنامه نشان‌دهنده شدت بیشتر خود جرحی بدون

1. Beck, Weissman, Lester & Trexler
2. non-suicidal self-injury assessment tool

3. deliberate self-harm inventory
4. Gratz

خودکشی می‌باشد. این پرسشنامه در ایران توسط پیوسته‌گر در سال ۱۳۹۲ ترجمه و آماده اجرا شده و همسانی درونی آن برحسب آلفای کرونباخ در نوجوانان ۰/۷۱ گزارش شده است (پیوسته‌گر، ۱۳۹۳). همچنین این ابزار در پژوهش دهقان، نادری، هاشمی و باعزت (۱۴۰۰) نیز مورد استفاده قرار گرفته است که پایایی و روایی آن نیز تأیید گردید. پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ محاسبه گردید.

۴- پرسشنامه تجربه قلدری قربانی سایبری^۱: این پرسشنامه توسط آنتونیادو، کوکینوس و مارکوس^۲ (۲۰۱۶) به منظور بررسی تجربه قلدری سایبری با قربانی سایبری در بین نوجوانان طراحی و اعتبار یابی شده است. شیوه نمره گذاری این برنامه به صورت طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای از ۱ تا ۵ است. این پرسشنامه دارای دو عامل قربانی سایبری و قلدری سایبری است و هر عامل دارای ۱۲ سؤال است. ضریب پایایی این ابزار در نسخه لاتین به روش آلفای کرونباخ برای عامل قلدری سایبری برابر با ۰/۸۹ و برای عامل قربانی سایبری برابر با ۰/۸۰ گزارش شده است (آنتونیادو و همکاران، ۲۰۱۶). این پرسشنامه در ایران توسط بشرپور و زردی در سال ۱۳۹۸ ترجمه و آماده اجرا شده و همسانی درونی آن برای عامل قلدری سایبری، عامل قربانی سایبری و کل مقیاس برحسب آلفای کرونباخ در نوجوانان به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۸ و ۰/۷۹ گزارش شده است (بشرپور و زردی، ۱۳۹۸). در پژوهش حاضر نیز پایایی کل پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۵ به دست آمد.

یافته‌ها

میانگین سنی نوجوانان پسر وابسته به مواد ۱۹/۸۲ سال با انحراف استاندارد ۱/۹۸ بود. از این تعداد ۱۹/۱ درصد (۶۷ نفر) مدت زمان هفت ماه، ۱۶/۹ درصد (۵۹ نفر) هشت ماه، ۱۹/۴ درصد (۶۸ نفر) نه ماه، ۱۶/۶ درصد (۵۸ نفر) ده ماه، ۱۴/۳ درصد (۵۰ نفر) یازده ماه و ۱۳/۷ درصد (۴۸ نفر) دوازده ماه است که به اعتیاد دچار شده است. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

۲۶۶
266

سال شانزدهم، شماره ۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه	۱۱۳/۷۶	۱۳/۲۳
	۸۳/۸۶	۱۲/۷۱
	۴۶/۳۷	۵/۶۹
	۴۲/۰۷	۸/۰۷
	۳۸/۱۰	۸/۷۰
	۳۲۴/۱۸	۴۳/۷۳
	۲۱/۹۸	۴/۴۱
نامیدی	۲۰/۴۷	۴/۴۹
	۶/۷	۱/۶۴
	۸/۷۱	۲/۵۴
	۱۲/۱۸	۳/۱۰
	۷۰/۰۷	۱۴/۴۹
	۲۲/۱۶	۶/۲۳
	۱۸/۶۳	۵/۱۵
بدون خودکشی	۱۵/۰۲	۴/۹۴
	۵۵/۸۲	۱۳/۱۲
	۳۴/۲۴	۹/۴۶
	۳۴/۵۶	۹/۵۵
	۶۸/۸۱	۱۸/۹۶
قلدری سایبری	۶۸/۸۱	۱۸/۹۶
	۳۴/۵۶	۹/۵۵
	۳۴/۲۴	۹/۴۶
	۵۵/۸۲	۱۳/۱۲
	۱۵/۰۲	۴/۹۴

جدول ۲ ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بررسی ضرایب نشان می‌دهد که تمامی ابعاد طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تمامی ابعاد ناامیدی با خود جرحی بدون خودکشی و تجربه قلدری- قربانی سایبری رابطه مثبت و معنی‌داری دارند. همچنین رابطه تجربه قلدری- قربانی سایبری با خود جرحی بدون خودکشی نیز رابطه مثبت و معنی‌داری دارد.

جدول ۲: ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۱. بریدگی و طرد	-																		
۲. خودگردانی و عملکرد مختل	۷۵/۰۰**	-																	
۳. دیگر-جهت‌مندی	۸۸/۰۰**	۶۰/۰۰**	-																
۴. گوش‌به‌زنگی بیش‌از‌حد	۹۰/۰۰**	۷۷/۰۰**	۶۹/۰۰**	-															
۵. محدودیت‌های مختل	۶۴/۰۰**	۹۵/۰۰**	۵۲/۰۰**	۷۰/۰۰**	-														
۶. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه	۹۳/۰۰**	۹۳/۰۰**	۸۰/۰۰**	۹۱/۰۰**	۸۷/۰۰**	-													
۷. یاس	۵۲/۰۰**	۵۸/۰۰**	۴۷/۰۰**	۵۱/۰۰**	۵۸/۰۰**	۶۰/۰۰**	-												
۸. عدم اطمینان به آینده	۵۴/۰۰**	۶۰/۰۰**	۴۸/۰۰**	۵۵/۰۰**	۶۰/۰۰**	۶۲/۰۰**	۸۸/۰۰**	-											
۹. بدبینی	۳۸/۰۰**	۴۲/۰۰**	۳۲/۰۰**	۳۷/۰۰**	۴۳/۰۰**	۴۴/۰۰**	۷۹/۰۰**	۶۵/۰۰**	-										
۱۰. ناامیدی در مورد آینده	۴۳/۰۰**	۴۵/۰۰**	۳۹/۰۰**	۴۲/۰۰**	۴۵/۰۰**	۴۸/۰۰**	۷۳/۰۰**	۶۷/۰۰**	۶۷/۰۰**	-									
۱۱. انتظار منفی نسبت به آینده	۴۶/۰۰**	۵۱/۰۰**	۴۱/۰۰**	۴۶/۰۰**	۵۱/۰۰**	۵۳/۰۰**	۷۳/۰۰**	۸۷/۰۰**	۴۶/۰۰**	۵۲/۰۰**	-								
۱۲. ناامیدی	۵۴/۰۰**	۶۰/۰۰**	۴۹/۰۰**	۵۴/۰۰**	۶۰/۰۰**	۶۲/۰۰**	۹۵/۰۰**	۹۶/۰۰**	۷۷/۰۰**	۷۹/۰۰**	۸۸/۰۰**	-							
۱۳. مربوط به بریدن و ...	۴۹/۰۰**	۵۴/۰۰**	۳۹/۰۰**	۵۲/۰۰**	۵۳/۰۰**	۵۶/۰۰**	۴۴/۰۰**	۴۶/۰۰**	۳۷/۰۰**	۳۸/۰۰**	۳۸/۰۰**	۴۷/۰۰**	-						
۱۴. مربوط به سوزاندن و.	۴۴/۰۰**	۴۸/۰۰**	۳۸/۰۰**	۴۸/۰۰**	۴۷/۰۰**	۵۰/۰۰**	۴۶/۰۰**	۴۵/۰۰**	۳۷/۰۰**	۳۸/۰۰**	۳۹/۰۰**	۴۷/۰۰**	۶۲/۰۰**	-					
۱۵. استفاده از مواد شیمیایی و.	۳۲/۰۰**	۴۰/۰۰**	۲۵/۰۰**	۳۵/۰۰**	۴۰/۰۰**	۳۹/۰۰**	۳۱/۰۰**	۲۹/۰۰**	۲۲/۰۰**	۳۱/۰۰**	۲۰/۰۰**	۳۱/۰۰**	۳۹/۰۰**	۳۵/۰۰**	-				
۱۶. خود جراحی بدون خودکشی	۵۳/۰۰**	۵۹/۰۰**	۴۳/۰۰**	۵۷/۰۰**	۵۹/۰۰**	۶۱/۰۰**	۵۱/۰۰**	۵۱/۰۰**	۴۰/۰۰**	۴۵/۰۰**	۴۱/۰۰**	۵۲/۰۰**	۸۷/۰۰**	۸۲/۰۰**	۷۰/۰۰**	-			
۱۷. قربانی سایبری	۵۷/۰۰**	۵۷/۰۰**	۴۸/۰۰**	۶۰/۰۰**	۵۶/۰۰**	۶۲/۰۰**	۵۳/۰۰**	۵۴/۰۰**	۴۲/۰۰**	۴۹/۰۰**	۴۴/۰۰**	۵۶/۰۰**	۴۸/۰۰**	۳۹/۰۰**	۳۴/۰۰**	۵۱/۰۰**	-		
۱۸. قلدری سایبری	۵۶/۰۰**	۵۷/۰۰**	۴۸/۰۰**	۵۹/۰۰**	۵۵/۰۰**	۶۲/۰۰**	۵۳/۰۰**	۵۳/۰۰**	۴۳/۰۰**	۴۹/۰۰**	۴۳/۰۰**	۵۵/۰۰**	۴۷/۰۰**	۳۹/۰۰**	۳۵/۰۰**	۵۱/۰۰**	۹۸/۰۰**	-	
۱۹. تجربه قلدری- قربانی سایبری	۵۷/۰۰**	۵۷/۰۰**	۴۸/۰۰**	۶۰/۰۰**	۵۶/۰۰**	۶۲/۰۰**	۵۳/۰۰**	۵۴/۰۰**	۴۲/۰۰**	۴۹/۰۰**	۴۳/۰۰**	۵۶/۰۰**	۴۸/۰۰**	۳۹/۰۰**	۳۴/۰۰**	۵۱/۰۰**	۹۹/۰۰**	۹۹/۰۰**	-

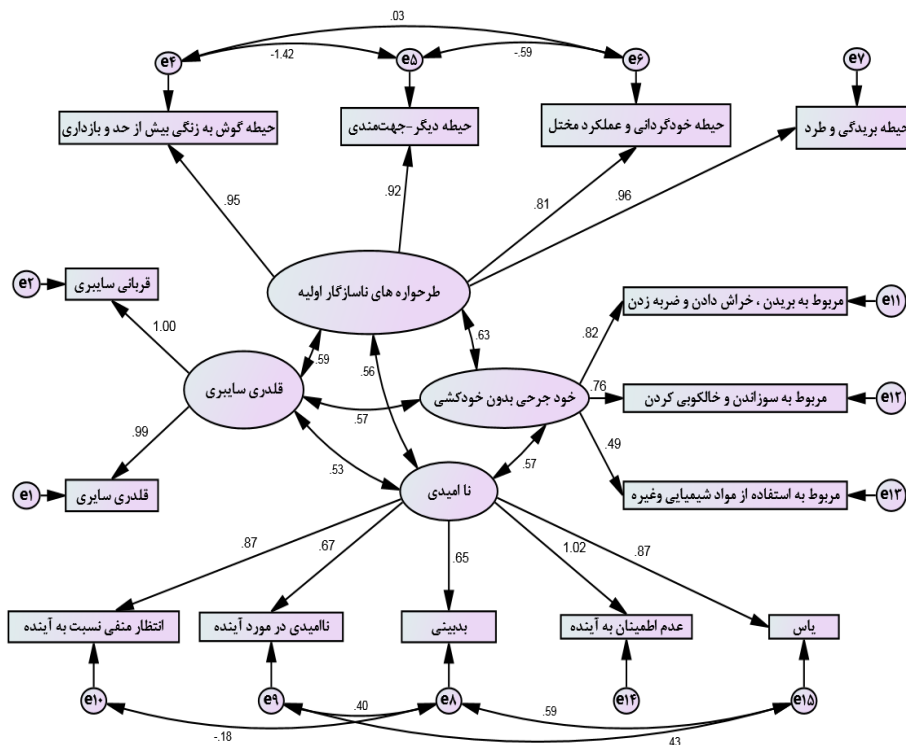
برای بررسی روابط علی و ساختاری بین متغیرهای پژوهش از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شده است. از بین روش‌های مختلفی که برای تخمین پارامترهای مدل وجود دارد در پژوهش حاضر از متداول‌ترین روش یعنی روش حداکثر درست‌نمایی^۱ در مدل معادلات ساختاری استفاده شده است. پیش‌شرط استفاده از این روش نرمال بودن چند متغیره‌ای است که با توجه به مقادیر کشیدگی و چولگی می‌توان گفت توزیع داده‌ها نرمال است و پیش‌فرض نرمال بودن برقرار است و دومین پیش‌شرط این است که سطح سنجش متغیرها بالاتر از مقیاس ترتیبی باشد که این شرط نیز برقرار است.

اجرای تحلیل در مدل معادلات ساختاری شامل دو مرحله کلی است: تحلیل عاملی تأییدی و سپس مدل معادلات ساختاری. برای بررسی مدل اندازه‌گیری، بعد از بررسی ضرایب مسیر و شاخص‌های برازش مدل مشخص گردید که مدل مفروض پژوهش حاضر دارای برازش نیست، یکی از ضرایب مسیر نیز معنادار نبود. بدین ترتیب بر روی مدل اولیه اندازه‌گیری اصلاحات لازم انجام شد که بدین شرح بود: مسیر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به حیطه محدودیت‌های مختل ضریب معنادار ۰/۵۰ را داشت اما چون مقدار آن از نقطه برش ضرایب مسیر در پژوهش‌های علوم رفتاری که اغلب بزرگ‌تر از $\pm 0/60$ در نظر گرفتند (ورعی، مومنی و مرادی، ۱۳۹۹) و همچنین سایر ضرایب مسیر حیطه‌های این سازه کمتر بود، از مدل پژوهش حذف گردید، همچنین یک کوواریانس خطا بین سازه‌های حیطه خودگردانی و عملکرد مختل با حیطه‌های دیگر-جهت مندی و گوش‌به‌زنگی و همچنین بین این دو حیطه باهم که از زیر سازه‌های طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه هستند رسم شد. از طرفی یک کوواریانس خطا بین سازه‌های یاس با بدبینی و ناامیدی در مورد آینده و همچنین بین بدبینی و ناامیدی در مورد آینده و انتظار منفی نسبت به آینده از زیر سازه‌های ناامیدی رسم گردید و بعد از این اصلاحات مجدد مدل اجرا شد. همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، می‌توان گفت که شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری بعد از اصلاح مدل، بیانگر برازش مطلوب مدل است.

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری، قبل و بعد از انجام اصلاح

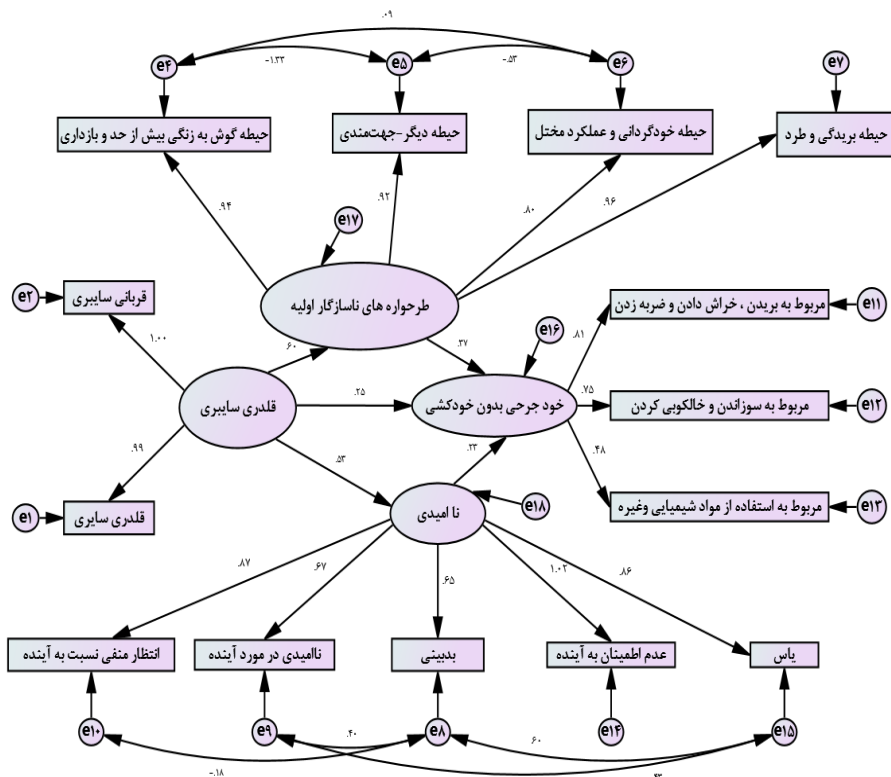
شاخص	χ^2	Df	χ^2/df	GFI	AGFI	RMS EA	NFI	CFI	IFI	TLI
قبل از اصلاح	۱۴۷۶/۳۹۰	۸۴	۱۷/۵۷۶	۰/۷۰۳	۰/۵۷۶	۰/۲۱۸	۰/۷۱۹	۰/۷۸۵	۰/۷۸۶	۰/۷۳۱
بعد از اصلاح	۱۵۰/۲۲۹	۶۴	۲/۳۴۷	۰/۹۴۴	۰/۹۰۹	۰/۰۶۲	۰/۹۷۳	۰/۹۸۴	۰/۹۸۴	۰/۹۷۷
مقادیر مطلوب	-	-	کمتر از ۳	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۰۸	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۹۰

پس از اطمینان از مناسب بودن برازش مدل اندازه‌گیری، مدل نهایی اندازه‌گیری بر اساس آخرین تغییرات به صورت شکل ۲ رسم شد. شکل ۲ نشانگر مدل نهایی اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش است.

شکل ۲: مدل اندازه‌گیری (تحلیل عاملی تأییدی) خود جراحی بدون خودکشی بر پایه قلدری سایبری بعد از اعمال اصلاحات لازم

در نهایت پس از اطمینان از مناسب بودن برازش مدل اندازه‌گیری، مدل معادلات ساختاری را با پیروی از مدل پژوهش بر اساس آخرین تغییرات در مدل اندازه‌گیری (تحلیل عامل تأییدی) شکل ۳ رسم شد.

شکل ۳: مدل معادلات ساختاری خود جرحی بدون خودکشی بر پایه قلدری سایبری

شکل ۳ روابط ساختاری بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بر این اساس نتایج ضریب مسیر اثر مستقیم قلدری سایبری بر خود جرحی بدون خودکشی بدون حضور متغیر میانجی یا همان اثر کل، ضریب اثر مستقیم قلدری سایبری بر ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ضریب تأثیر ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بر خود جرحی بدون خودکشی در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: مسیرها و ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مسیرهای مستقیم

مسیرها	ضرب استاندارد	ضرب غیراستاندارد	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	معناداری نتیجه
بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری ←	۰/۵۹	۰/۸۰	۰/۰۶۱	۱۳/۱۲۸	۰/۰۰۱ تأیید شد
طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه					
بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری ← ناامیدی	۰/۵۳	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۹/۴۵۰	۰/۰۰۱ تأیید شد
بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۲۴	۰/۱۲	۰/۰۳۶	۳/۶۳۶	۰/۰۰۱ تأیید شد
طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۳۶	۰/۱۴	۰/۰۲۴	۶/۰۸۸	۰/۰۰۱ تأیید شد
ناامیدی ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۲۳	۱/۱۰	۰/۲۷۰	۴/۰۹۷	۰/۰۰۱ تأیید شد

با توجه به نتایج جدول ۴ قلدری سایبری بر خود جرحی بدون خودکشی بدون حضور متغیرهای میانجی گر اثر مثبت و معناداری دارد. هم‌چنین تأثیر مستقیم و معناداری بر ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه دارد. از طرفی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه تأثیر مثبت و معناداری را بر خود جرحی بدون خودکشی نشان می‌دهد. همچنین جهت آزمون رابطه غیرمستقیم قلدری سایبری و خود جرحی بدون خودکشی از طریق متغیرهای میانجی یعنی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه از روش بوت استراپ^۱ در دستور کامپیوتری پریچر و هیز^۲ (۲۰۰۸)، استفاده شد که نتایج آن نیز در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: نتایج روش بوت استراپ در بررسی مسیرهای غیرمستقیم و واسطه‌ای

مسیرها	بوت	خطای استاندارد بوت	حد بالای بوت	حد پایین بوت	معناداری
قلدری سایبری ← طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۱۷۱۹	۰/۰۳۰۵	۰/۱۱۴۲	۰/۲۳۲۸	معنی‌دار است
قلدری سایبری ← ناامیدی ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۰۷۳۹	۰/۰۲۷۰	۰/۰۲۳۴	۰/۱۲۸۸	معنی‌دار است
قلدری سایبری ← طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ناامیدی ← خود جرحی بدون خودکشی	۰/۲۴۵۸	۰/۰۳۱۵	۰/۱۸۴۲	۰/۳۰۸۵	معنی‌دار است

در روش بوت استراپ جهت تمامی مسیرهای غیرمستقیم، سطح اطمینان ۹۵ درصدی و تعداد نمونه گیری مجدد بوت استراپ برای مسیرهای غیرمستقیم ۵۰۰۰ انتخاب شد. همان طور که در جدول ۵ ملاحظه می شود، در مسیرهای غیرمستقیم حد بالا و حد پایین صفر را در بر نمی گیرند. بنابراین، مسیرهای غیرمستقیم معنی دار است و تأیید می شود. لذا با توجه به نتایج فوق و همچنین نتایج آزمون میانجی گری می توان گفت اثر مستقیم قلدری سایبری بر خود جرحی بدون خود کشی در مدل میانجی با حضور ناامیدی و طرحواره های ناسازگار اولیه معنادار است یعنی اینکه ناامیدی و طرحواره های ناسازگار اولیه توانسته است رابطه بین قلدری سایبری و خود جرحی بدون خود کشی را میانجی گری کنند.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر رابطه بین بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری و خود جرحی بدون خود کشی و همچنین نقش واسطه ای ناامیدی و طرحواره های ناسازگار اولیه در رابطه بین این دو متغیر را برای اولین بار در نمونه ای از نوجوانان پسر ایرانی وابسته به مواد مخدر بررسی کرد. همان طور که انتظار می رفت، بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری تأثیر مستقیمی بر خود جرحی بدون خود کشی داشت. این نتیجه با شواهد قبلی که از ارتباط مثبت بین قربانی شدن قلدری سنتی یا قربانی سایبری و خود جرحی بدون خود کشی در میان نوجوانان حمایت می کند (ژو و همکاران، ۲۰۲۱؛ وو و همکاران، ۲۰۲۱؛ وانگ و لیو، ۲۰۲۱؛ ورگارا و همکاران، ۲۰۱۹؛ جان و همکاران، ۲۰۱۸؛ مور و همکاران، ۲۰۱۷) و همچنین با نظریه فشار عمومی^۱ (آگنیو^۲، ۲۰۱۷) و مدل بین فردی خود جرحی غیر خود کشی همخوانی دارد (پرینشتاین و همکاران، ۲۰۰۹). از منظر نظری این یافته را می توان به دو صورت تبیین نمود. در استدلال اول می توان گفت که قلدری با فشار عمومی قوی تری مرتبط است که رفتارهای انحرافی مانند خود جرحی غیر خود کشی را پیش بینی می کند؛ پس منطقی به نظر می رسد که در مطالعه حاضر بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری به عنوان یک فشار عمومی قوی منجر به رفتارهای خود جرحی غیر خود کشی گردد. استدلال دیگر این نتیجه را این گونه توضیح می دهد که خود جرحی غیر خود کشی در قربانیان به عنوان یک استراتژی

مقابله‌ای ناسازگار برای تنظیم احساسات منفی ناشی از تعارضات بین فردی، مانند قربانی آزاری سایبری در نظر گرفته می‌شود. بنابراین هنگامی که نوجوان معتاد در معرض این احساسات منفی شدید ناشی از قربانی قلدری سایبری شدن قرار می‌گیرد با توجه به ضعف در راهبردهای مقابله‌ای سازگار به خود جراحی بدون قصد خودکشی به‌عنوان یک راهبرد ناسازگارانه متوسل می‌شود که از این طریق بتواند تعارضات بین فردی را کاهش دهد و احساسات منفی خویش را تنظیم کند. از دیدگاه تجربی، یک تبیین ممکن است این باشد که مشکلات درونی و بیرونی قربانیان آزار و اذیت سایبری، مانند علائم اضطراب، علائم افسردگی، تنهایی، عزت نفس ضعیف و رفتارهای تهاجمی و ضداجتماعی، با افزایش خطر خود جراحی غیر خودکشی مرتبط هستند. لذا به‌صورت کلی می‌توان گفت که قربانی شدن شرایط شکل‌گیری و اقدام به خود جراحی بدون خودکشی را افزایش و موانع این رفتار را کاهش می‌دهد.

یکی دیگر از یافته‌های مطالعه حاضر تأثیر مستقیم بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه است. این یافته نیز با نتایج مطالعات قبلی که از ارتباط مثبت بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه حمایت می‌کند، همسو و هماهنگ است (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ فوراً-گارسیا و همکاران، ۲۰۲۱؛ کالوت و همکاران، ۲۰۱۸؛ آمرمن و براون، ۲۰۱۸؛ کلس و همکاران، ۲۰۱۰). در تبیین این یافته نیز در سطح نظری می‌توان از مدل استرس-حساسیت^۱ کمک گرفت (کالوت، اروه و هانکین^۲، ۲۰۱۵). بنابراین طبق این مدل می‌توان گفت قربانی شدن می‌تواند به تحریک افکار، رفتارها و احساساتی کمک کند که طرح‌واره‌های از قبل موجود را در جای خود نگه می‌دارد و آن‌ها را تداوم می‌بخشد؛ چرا که قربانی قلدری سایبری شدن یک عامل استرس‌زا شدید بین فردی است و بنابراین می‌تواند طرح‌واره‌هایی را فعال کند که شامل باورها و احساسات مربوط به روابط با دیگران است. لذا وقوع تجارب قربانی شدن می‌تواند شناخت‌ها و احساساتی را مانند ادراک از خود به‌عنوان فردی معیوب و طردشده توسط دیگران و این انتظار که دیگران از فرد سوءاستفاده کنند، فعال و تقویت کند. در تبیین

دیگر می‌توان این‌گونه استدلال کرد که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری به دلیل ویژگی‌های مانند تجارب مکرر توهین، انتقاد و تحقیر آنلاین که در بسیاری از موارد توسط تعداد زیادی از بینندگان دیده می‌شود، انواع خاصی از باورهای مورد تأیید قربانیان شامل تلقی خود به‌عنوان یک شکست‌خورده، درک دنیای اجتماعی به‌عنوان تهدیدکننده، دیدن خود به‌عنوان نامحبوب، نامطلوب، غیر جذاب و به‌طور کلی داشتن دیدگاه منفی نسبت به خود، جهان و آینده را فعال، تقویت و ایجاد می‌کند و این خودپنداری‌ها درواقع همان محتویات طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه می‌باشد؛ بنابراین منطقی است که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری موجب افزایش طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه می‌شوند.

یکی دیگر از یافته‌های مدل مطالعه حاضر تأثیر مستقیم بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر ناامیدی است. این یافته با شواهد قبلی که از ارتباط مثبت بین قربانی شدن قلدری سنتی یا قربانی سایبری و خود جرحی بدون خودکشی در میان نوجوانان حمایت می‌کند (چو و همکاران، ۲۰۱۸؛ وانگ و همکاران، ۲۰۱۵؛ یانگ و همکاران، ۱۹۹۶) و با نظریه ناامیدی رز و آبرامسون (۱۹۹۲) همسو و هماهنگ است. بر این اساس در تبیین این یافته می‌توان گفت که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری به‌عنوان یک عامل استرس‌زایی که عموماً مزمن و غیرقابل کنترل هستند و ارزش شخصی افراد را تهدید می‌کنند یا مستقیماً اسناد منفی برای آن‌ها ایجاد می‌کنند به ایجاد ناامیدی منجر می‌شوند. همچنین شناخت‌های ناسازگار و باورهای مربوط به خود و جهان (به‌عنوان مثال، عزت‌نفس پایین و ارزش خود) عوامل اصلی ناامیدی هستند و افرادی که تجربه قربانی شدن قلدری سایبری را دارند، معمولاً این شناخت‌های منفی و ناسازگار را دارند و دنیای بیرون و سایر افراد را تهدیدکننده، غیرقابل اعتماد و غیرقابل کنترل می‌دانند. بنابراین نه‌تنها رویداد منفی بلکه تفسیر فرد از رویداد منفی نیز در ایجاد ناامیدی نقش دارد.

یکی دیگر از یافته‌های مطالعه حاضر تأثیر مستقیم ناامیدی بر خود جرحی بدون خودکشی است. این یافته نیز با نتایج مطالعات قبلی که از ارتباط مثبت بین ناامیدی و خود جرحی بدون خودکشی حمایت می‌کند همسو و هماهنگ است (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ همیلتون و همکاران، ۲۰۱۳؛ پرینشتاین و همکاران، ۲۰۰۹؛ کورتنی و همکاران، ۲۰۰۸).

در تبیین این یافته از نگاه مدل بین فردی خود جراحی می‌توان این‌گونه استدلال کرد که هنگام تجربه ناامیدی، افراد ممکن است دچار شک به خود شوند و این شناخت منفی که از خود دارند ممکن است به احساس ناامیدی کمک کند باگذشت زمان، با تداوم احساس ناامیدی، این افراد ممکن است درک ناامیدانه‌ای از خود و حتی کل جهان پیدا کنند. در این زمان، خود جراحی بدون خودکشی ممکن است به‌عنوان یک استراتژی ناسازگارانه برای کاهش ناامیدی و ایجاد امید استفاده شود. چراکه خود جراحی بدون خودکشی می‌تواند احساسات غیرقابل تحمل و افکار غیرقابل بیان فرد را بیان کند.

یکی دیگر از یافته‌ها مطالعه حاضر تأثیر مستقیم طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بر خود جراحی بدون خودکشی است. این یافته نیز با نتایج مطالعات قبلی که از ارتباط مثبت بین ناامیدی و خود جراحی بدون خودکشی حمایت می‌کند همسو و هماهنگ دانست (ژاو و همکاران، ۲۰۲۲؛ کالوت و همکاران، ۲۰۱۸؛ آمرمن و براون، ۲۰۱۸؛ کالوت، ۲۰۱۴؛ کلس و همکاران، ۲۰۱۰). این یافته نیز با نگاهی بر مدل بین فردی خود جراحی قابل تبیین است. بر این اساس طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در قالب افکار منفی و عواطف ناخوشایند ظاهر می‌شوند و با توجه به این امر که نوجوان وابسته به مواد تهی از راهبردهای مقابله‌ای سازگارانه است، از راهبرد ناسازگارانه‌ای مانند خود جراحی بدون قصد خودکشی صرفاً به‌منظور تخلیه هیجانی و فائق آمدن بر هیجانات و عواطف منفی و نامطلوب درونی بهره می‌برد.

در نهایت مدل نهایی پژوهش نشان داد که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر خود جراحی بدون خودکشی از طریق ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه تأثیر غیرمستقیم مثبتی دارد. اگرچه مطالعه‌ای جهت بررسی همخوانی یا عدم همخوانی این یافته یافت نشد، اما می‌توان به‌صورت کلی این یافته را با تمامی مطالعاتی که در یافته‌های پیش‌تر همخوانی آن‌ها بررسی شد همخوان و همسو دانست. در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه استدلال کرد که تجربه قربانی شدن از طریق فناوری‌های جدید، تغییرات عمیقی را در طرح‌واره‌هایی ایجاد می‌کند که نحوه درک واقعیت را مشخص می‌کنند. به‌طور ویژه، آزار و اذیت سایبری می‌تواند باعث ایجاد بی‌اعتمادی نسبت به دیگران شود. آزار و اذیت‌های

مداوم منجر به این باور می‌شود که افراد عمداً به دیگران آسیب می‌رسانند که به انزوای نوجوانان وابسته به مواد کمک می‌کند. علاوه بر این، قربانیان خود را به عنوان فردی معیوب در نظر می‌گیرند. بنابراین، نتایج حاکی از آن است که تأثیر بزه‌دیدگی بر خود جرحی با تغییرات در سیستم شناختی نوجوان وابسته به مواد انجام می‌شود. همچنین مطابق با مدل روانی-اجتماعی افسردگی ارائه‌شده توسط براون و هریس^۱ (۱۹۷۸)، سطح ناامیدی بالا و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ممکن است به عنوان یک حساسیت^۲ برجسته‌تر در این مدل در نظر گرفته شوند، زیرا سطح ناامیدی بالا و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با برخی از ویژگی‌های منفی رشد، مانند رفتارهای آسیب‌رسان مرتبط است. یافته‌های مطالعه حاضر بسیار بدیع و جدید است و می‌تواند شواهد مناسبی برای گسترش تئوری ناامیدی را نیز ارائه دهد. در این راستا قربانی آزار و اذیت سایبری شدن، به عنوان نوعی استرسور مکرر، مزمن و غیرقابل کنترل، می‌تواند احساسات منفی شدید قربانیان (مانند ترس، درماندگی و احساس آسیب‌پذیری) را برانگیزد، ارزش خود را کاهش دهد و اسناد خود سرزنش کردن را به آن‌ها القا کند. با وقوع مکرر حادثه بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری (که ممکن است به راحتی از کنترل قلدر (بزه‌کار) و قربانی (بزه‌دیده) خارج شود)، افراد ممکن است نسبت‌های امیدوارکننده اولیه را به اسناد ناامیدکننده تغییر دهند که منجر به ناامیدی بیشتر و فعال شدن طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه می‌شود و در نتیجه طبق مدل بین فردی که در مقدمه نیز بدان اشاره شد رفتارهای خود جرحی می‌تواند به عنوان یک استراتژی مقابله‌ای ناسازگار برای کاهش این استرس یا تنش از طرف فرد بزه‌دیده بکار گرفته شود.

در نهایت ذکر دو نکته ضروری به نظر می‌رسد. اولاً آنکه اگرچه اثر میانجی ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه قابل توجه است، اما این تأثیر در مقایسه با تأثیر مستقیم بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر رفتارهای خود جرحی بدون قصد خودکشی قوی نیست. یک تبیین احتمالی ممکن است این باشد که اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری بر احساسات منفی افراد وجود دارد. بدین صورت که در کوتاه‌مدت، پس از آزار سایبری، نوجوانان وابسته به مواد ممکن است به راحتی به عنوان

پاسخی فوری به این رویداد منفی، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه خود را به کار بگیرند. در درازمدت نیز نوجوانان ممکن است به دلیل تجارب مستمر و مزمن قربانی آزار سایبری، احساس ناامیدی داشته باشند که به نوبه خود منجر به تأیید طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه آن‌ها می‌شود. تحقیقات آتی می‌تواند از طرح‌های آزمایشی و طولی برای آزمایش این فرضیه استفاده کند. علاوه بر این، این نتیجه ممکن است دلالت بر این داشته باشد که برخی عوامل دیگر نقش واسطه‌ای در ارتباط بین قربانی شدن آزار اینترنتی و رفتارهای خود جراحی بدون قصد خودکشی ایفا می‌کنند و تحقیقات آینده می‌تواند میانجی‌های بیشتری را برای درک بهتر پیامدهای نامطلوب قربانی شدن آزار سایبری را بررسی کنند.

دوم آنکه نتایج این پژوهش به‌طور عمده هشدار در مورد گسترش پدیده بزه دیدگی ناشی از قلدری سایبری در بین نوجوانان وابسته به مواد است. به‌طور ویژه، تمامی نوجوانان شرکت‌کننده در این مطالعه قربانی حداقل یک آزار و اذیت اینترنتی بودند. علاوه بر این، نتایج مطالعه حاضر نشان می‌دهد که میزان شیوع آزار و اذیت سایبری در حال افزایش است؛ زیرا این نرخ‌ها به‌طور قابل توجهی بالاتر از نرخ‌هایی است که با همان ابزار در سال ۱۳۹۸ در نوجوانان ایرانی (بشرپور و زردی، ۱۳۹۸) و همچنین در مطالعه‌ای دیگر با ابزار مشابه در کاربران اینترنت و شبکه‌های اجتماعی (جامی پور و همکاران، ۱۳۹۹) و میزان شیوع به‌دست آمده در مطالعات رحمتی و همکاران (۱۴۰۰) و ایزکیان و همکاران (۱۳۹۷) به‌دست آمد. در مطالعات مذکور، به‌طور میانگین نویسندگان دریافتند که حدوداً ۲۰ تا ۴۰ درصد از نوجوانان ادعا می‌کنند که از نوعی آزار و اذیت سایبری رنج برده‌اند، در حالی که در مطالعه حاضر، ۱۰۰ درصد از نوجوانان وابسته به مواد ادعا کرده‌اند که قربانی شده‌اند که به معنای افزایش ۶۰ درصدی در ۳ سال اخیر است؛ بنابراین، جامعه به‌موازات افزایش استفاده از فناوری‌های جدید به‌خصوص در دوران قرنطینه ناشی از کرونا در میان نوجوانان، با پدیده‌ای رو به رشد مواجه گردیده است. هنگام مقایسه این داده‌ها با داده‌های به‌دست آمده در سایر کشورها نیز الگوی مشابهی مشاهده می‌شود. به‌عنوان مثال، در یک مطالعه میان فرهنگی، نویسندگان مشاهده کردند که در ایتالیا، بریتانیا و اسپانیا، افزایش

استفاده از فناوری‌های جدید (کامپیوتر و تلفن همراه) قابل توجه بوده و این افزایش با افزایش رفتار قلدری سایبری مرتبط بوده است (گنتا^۱ و همکاران، ۲۰۱۲).

درنهایت با عنایت به نرخ بالای بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری به‌دست آمده در این مطالعه، لزوم اجرای برنامه‌های پیشگیرانه روشن می‌گردد. لذا توجه به برنامه‌هایی مانند آموزش شایستگی اجتماعی (گرادینگر، یاناگیدا، استرومایر و اسپیل^۲، ۲۰۱۶) با هدف پیشگیری و جلوگیری از بزهکاری سایبری نوجوانان وابسته به مواد یا قربانی شدن آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد (شاه‌محمدی و تاهو، ۱۳۹۳). علاوه بر این، مداخلات طراحی شده برای کاهش اثرات بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری باید بر کاهش سطوح شناخت منفی از جمله ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه تمرکز کنند و به قربانیان کمک کند تا دیدگاه مثبتی نسبت به خود ایجاد کنند و به سایر افراد اعتماد کنند تا بدین وسیله خطر انجام رفتارهای خود جرحی بدون قصد خودکشی در آنان کاهش یابد. در یک نتیجه‌گیری کلی، مطالعه حاضر دانش موجود در مورد مکانیسم‌هایی که بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری را به رفتارهای خود جرحی بدون قصد خودکشی در نوجوانی مرتبط می‌کند، گسترش می‌دهد. مطالعه حاضر به‌طور خاص ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه را به‌عنوان دو واسطه برای توضیح چگونگی ارتباط بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری با رفتارهای خود جرحی بدون قصد خودکشی مورد بررسی قرارداد. نتایج نشان داد که ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه تا حدی رابطه بین بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری و رفتارهای خود جرحی بدون قصد خودکشی را میانجی‌گری می‌کند. یافته‌های مطالعه حاضر اهمیت تمرکز بر ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه را به‌هنگام تدوین مداخلاتی باهدف کاهش تأثیرات منفی قربانی شدن آزار سایبری نشان می‌دهد.

مطالعه حاضر دارای چندین محدودیت است. اولین محدودیت به شیوع ویروس کرونا و محدودیت‌های ناشی از این بیماری مربوط می‌باشد که فرآیند جمع‌آوری داده‌ها را با سختی روبرو کرد. همچنین شیوع این بیماری و اضطراب ابتلای به آن در معتادان می‌تواند

روابط ساختاری پژوهش حاضر را تحت تأثیر قرار داده باشد. لذا پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده ضمن تکرار این مطالعه نقش اضطراب کرونا به عنوان یک متغیر تعدیل‌گر یا میانجی‌گر بررسی شود. محدودیت بعدی این پژوهش استفاده از طرح تحقیق مقطعی بود؛ لذا روابط علی در این مطالعه قابل استنباط نیست، بنابراین پیشنهاد می‌شود که مطالعات طولی یا آزمایشی در آینده روابط علی را تعیین کنند. ثالثاً، اینکه مطالعه بر یک نمونه در دسترس از نوجوانان پسر وابسته به مواد در شهر تهران متکی بوده است. این امر ممکن است تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش حاضر را محدود کند، بنابراین پیشنهاد می‌شود که این تحقیق در نمونه‌های دیگر و در جامعه دختران نیز تکرار شود. در آخر اینکه، داده‌ها تنها از طریق اقدامات خود گزارش‌دهی جمع‌آوری شدند. خود گزارش‌دهی‌ها ممکن است در معرض افزایش سوگیری‌ها باشد؛ لذا سنجش‌هایی غیر از خود گزارش‌دهی باید در تحقیقات آینده در نظر گرفته شوند. در نهایت توصیه می‌شود در تدوین برنامه‌های حمایتی و درمانی جهت جلوگیری از خود جراحی و تداوم اعتیاد در نوجوانان وابسته به مواد به نقش بزه‌دیدگی ناشی از قلدری سایبری، ناامیدی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه توجه شود.

۲۸۰

280

تشکر و قدردانی

در پایان نویسندگان از تمامی افرادی که در پژوهش حاضر شرکت کردند و با صبر و صداقت خود لازمه، به ثمر رسیدن این پژوهش شلند تشکر و قدردانی را به عمل می‌آورند. همچنین نویسندگان از سرکار خانم نرگس مجیدی نیا به دلیل حمایت‌های همه‌جانبه ایشان صمیمانه قدردانی می‌نمایند.

منابع

- اسلام‌پناه، محمدرضا؛ مهدیان، حسین و جاجرمی، محمود (۱۳۹۸). بررسی برازش مدل خطرپذیری نوجوانان ایرانی در زمینه اعتیاد با تأکید بر کارکرد خانواده و طرح‌واره‌های ناسازگار، تحمل‌پریشانی و تنظیم هیجان. *فصلنامه علمی/اعتیاد پژوهی*، ۱۳ (۵۴)، ۹۰-۶۷.
- ایزکیان، ساره؛ میرزاییان، بهرام و حسینی، سید حمزه (۱۳۹۷). بررسی شیوع خود جراحی بدون خودکشی در نوجوانان و جوانان ایرانی. *تعالی بالینی*، ۸ (۲)، ۲۵-۱۴.

بشرپور، سجاد و زردی، بهمن (۱۳۹۸). خصوصیات روان‌سنجی مقیاس تجربه قلدری- قربانی

سایبری در دانش‌آموزان. *روان‌شناسی مدرسه*، ۸(۱)، ۴۳-۵۷.

پیوسته‌گر، مهرانگیز (۱۳۹۲). شیوع رفتار خودآسیبی عمدی و رابطه آن با احساس تنهایی و سبک

دل‌بستگی در دانش‌آموزان دختر. *مطالعات روان‌شناختی*، ۹(۳)، ۲۹-۵۲.

جامی‌پور، مونا؛ فرازپور، مهدی و اسدی، محسن (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین مهارت‌های سایبری و

میزان بزه‌دیدگی سایبری. *فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۱۵(۵۹)، ۱۳۴-۱۰۷.

خدابخشی کولایی، آناهیتا؛ علیزاده، فاطمه؛ منصور، لادن؛ تقی‌پور، ابراهیم و فلسفی‌نژاد، محمدرضا

(۱۳۹۳). حمایت اجتماعی ادراک‌شده خانواده و دوستان و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در

نوجوانان پسر و دختر بزه‌کار و غیر بزه‌کار. *دوماهنامه علمی پژوهشی سلامت اجتماعی*، ۲(۱)،

۴۹-۴۰.

دهقان، حمیدرضا؛ نادری، حبیب‌اله؛ هاشمی، سهیلا و باعزت، فرشته (۱۴۰۰). اثربخشی تحریک

الکتریکی مستقیم فراجمعه‌ای بر سیستم‌های مغزی- رفتاری و صفات تاریک شخصیت

نوجوانان دارای رفتارهای خودآسیبی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی جیرفت*، ۸(۳)، ۷۲۸-۷۳۹.

رحمتی، صمد؛ شهنی‌بیلاق، منیجه؛ عالیپور، سیروس؛ رشنو، عبدالرضا و مکتبی، غلامحسین (۱۴۰۰).

شیوع‌شناسی و بررسی عوامل خطر ساز و حفاظت‌کننده فردی مزاحمت سایبری. *فصلنامه علمی*

پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۶(۶۴)، ۱۸۸-۱۵۹.

سپهری، مینا و کیانی، قمر (۱۳۹۹). رابطه تنظیم شناختی هیجان و گرایش به اعتیاد: نقش میانجی

احساس تنهایی اجتماعی عاطفی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه. *فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی*،

۱۴(۵۶)، ۳۳۸-۳۱۳.

شاه‌محمدی، غلامرضا و تاهو، منصور (۱۳۹۳). بررسی شیوه‌های پیشگیری از جرائم سایبری؛ مبتنی

بر فناوری اطلاعات. *فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۹(۳۵)، ۹۹-۱۲۰.

گودرزی، محمدعلی (۱۳۸۱). بررسی روایی و پایایی مقیاس نوپیدی بک در گروهی از دانشجویان

دانشگاه شیراز. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۱۸(۲)، ۲۶-۳۹.

نریمانی، محمد و پرنیان‌خوی، مریم (۱۴۰۰). نقش توانمندی ایگو و سبک‌های فرزند پروری در

پیش‌بینی آسیب‌پذیری نسبت به اعتیاد با نقش واسطه‌ای سرکوبگری عاطفی در نوجوانان پسر.

فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، ۱۵(۶۱)، ۱۶۶-۱۴۵.

ورعی، پیام؛ مؤمنی، خدا مراد و مرادی، آسیه (۱۳۹۹). نقش میانجی‌گری خودشفقت‌ورزی در رابطه بین نگرش به دین و بهزیستی روان‌شناختی در سالمندان. *دوماهنامه علمی - پژوهشی طب توان‌بخشی*، ۱۹(۱)، ۴۹-۶۲.

هادی خامنه، اعظم؛ بحرینیان، سید عبدالمجید و ابوالمعالی حسینی، خدیجه (۱۴۰۰). مدل مفهومی شناختارهای جرم‌زابر اساس تحلیل روایت زندگی مجرمان سایبری. *فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۱۶(۶۱)، ۳۱-۵۶.

References

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I., & Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological review*, 96(2), 358-372.
- Agnew, R. (2017). *Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency*. In *Recent Developments in Criminological Theory* (pp. 311-354). UK: Routledge.
- Alloy, L. B., Black, S. K., Young, M. E., Goldstein, K. E., Shapero, B. G., Stange, J. P., & Abramson, L. Y. (2012). Cognitive vulnerabilities and depression versus other psychopathology symptoms and diagnoses in early adolescence. *Journal of clinical child & adolescent psychology*, 41(5), 539-560.
- Ammerman, B. A., & Brown, S. (2018). The mediating role of self-criticism in the relationship between parental expressed emotion and NSSI. *Current psychology*, 37(1), 325-333.
- Antoniadou, N., Kokkinos, C. M., & Markos, A. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyberbullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Computers in human behavior*, 65, 380-390.
- Baranoff, J., Oei, T. P., Cho, S. H., & Kwon, S. M. (2006). Factor structure and internal consistency of the Young Schema Questionnaire (Short Form) in Korean and Australian samples. *Journal of affective disorders*, 93(1-3), 133-140.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D., & Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: the hopelessness scale. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(6), 861-865.
- Brown, G. W., & Harris, T. (1978). Social origins of depression: a reply. *Psychological medicine*, 8(4), 577-588.
- Calvete, E. (2014). Emotional abuse as a predictor of early maladaptive schemas in adolescents: Contributions to the development of depressive and social anxiety symptoms. *Child abuse & neglect*, 38(4), 735-746.

- Calvete, E., Fernández-González, L., González-Cabrera, J. M., & Gámez-Guadix, M. (2018). Continued bullying victimization in adolescents: Maladaptive schemas as a mediational mechanism. *Journal of youth and adolescence*, 47(3), 650-660.
- Calvete, E., Orue, I., & Hankin, B. L. (2015). A longitudinal test of the vulnerability-stress model with early maladaptive schemas for depressive and social anxiety symptoms in adolescents. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 37(1), 85-99.
- Cassels, M., Van Harmelen, A. L., Neufeld, S., Goodyer, I., Jones, P. B., & Wilkinson, P. (2018). Poor family functioning mediates the link between childhood adversity and adolescent nonsuicidal self-injury. *Journal of child psychology and psychiatry*, 59(8), 881-887.
- Chu, X. W., Fan, C. Y., Liu, Q. Q., & Zhou, Z. K. (2018). Cyberbullying victimization and symptoms of depression and anxiety among Chinese adolescents: Examining hopelessness as a mediator and self-compassion as a moderator. *Computers in human behavior*, 86, 377-386.
- Cipriano, A., Cella, S., & Cotrufo, P. (2017). Nonsuicidal self-injury: A systematic review. *Frontiers in psychology*, 8(1946), 1-14.
- Claes, L., Houben, A., Vandereycken, W., Bijttebier, P., & Muehlenkamp, J. (2010). Brief report: The association between non-suicidal self-injury, self-concept and acquaintance with self-injurious peers in a sample of adolescents. *Journal of adolescence*, 33(5), 775-778.
- Courtney, E. A., Johnson, J. G., & Alloy, L. B. (2008). Associations of childhood maltreatment with hopelessness and depression among adolescent primary care patients. *International journal of cognitive therapy*, 1(1), 4-17.
- Faura-Garcia, J., Orue, I., & Calvete, E. (2021). Cyberbullying victimization and nonsuicidal self-injury in adolescents: the role of maladaptive schemas and dispositional mindfulness. *Child abuse & neglect*, 118, 105-135.
- Fisher, B. W., Gardella, J. H., & Teurbe-Tolon, A. R. (2016). Peer cybervictimization among adolescents and the associated internalizing and externalizing problems: A meta-analysis. *Journal of youth and adolescence*, 45(9), 1727-1743.
- Genta, M. L., Smith, P. K., Ortega, R., Brighi, A., Guarini, A., Thompson, F., Tippet, N., Mora-Merchán, J., & Calmaestra, J. (2012). *Comparative aspects of cyberbullying in Italy, England, and Spain: Findings from a DAPHNE Project*. In Q. Li, D. Cross, & P. K. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives* (pp. 15-31). Hoboken, New Jersey: Wiley Blackwell.
- Grading, P., Yanagida, T., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2016). Effectiveness and sustainability of the ViSC Social Competence Program

- to prevent cyberbullying and cyber-victimization: Class and individual level moderators. *Aggressive behavior*, 42(2), 181-193.
- Gratz, K. L. (2001). Measurement of deliberate self-harm: Preliminary data on the Deliberate Self-Harm Inventory. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 23(4), 253-263.
- Guadagnoli, E., & Velicer, W. F. (1988). Relation of sample size to the stability of component patterns. *Psychological bulletin*, 103(2), 265-275.
- Hamilton, J. L., Shapero, B. G., Stange, J. P., Hamlat, E. J., Abramson, L. Y., & Alloy, L. B. (2013). Emotional maltreatment, peer victimization, and depressive versus anxiety symptoms during adolescence: Hopelessness as a mediator. *Journal of clinical child & adolescent psychology*, 42(3), 332-347.
- John, A., Glendenning, A. C., Marchant, A., Montgomery, P., Stewart, A., Wood, S., & Hawton, K. (2018). Self-harm, suicidal behaviours, and cyberbullying in children and young people: Systematic review. *Journal of medical internet research*, 20(4), 1-15.
- Kiekens, G., Hasking, P., Boyes, M., Claes, L., Mortier, P., Auerbach, R. P., & Bruffaerts, R. (2018). The associations between non-suicidal self-injury and first onset suicidal thoughts and behaviors. *Journal of affective disorders*, 239, 171-179.
- Moore, S. E., Norman, R. E., Suetani, S., Thomas, H. J., Sly, P. D., & Scott, J. G. (2017). Consequences of bullying victimization in childhood and adolescence: A systematic review and meta-analysis. *World journal of psychiatry*, 7(1), 60-76.
- Nock, M. K. (2010). Self-injury. *Annual review of clinical psychology*, 6, 339-363.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 4(2), 148-169.
- Prinstein, M. J., Guerry, J. D., Browne, C. B., & Rancourt, D. (2009). *Interpersonal models of nonsuicidal self-injury*. In M. K. Nock (Ed.), *Understanding Nonsuicidal Self-injury: Origins, Assessment and Treatment* (pp. 79-98). US: American Psychological Association.
- Rose, D. T., & Abramson, L. Y. (1992). Developmental predictors of depressive cognitive style: Research and theory. In D. Cicchetti & S. L. Toth (Eds.), *Developmental Perspectives on Depression* (pp. 323-349). US: University of Rochester Press.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and violent behavior*, 15(2), 112-120.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisén, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in human behavior*, 29(1), 26-32.

- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of child psychology and psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Swannell, S. V., Martin, G. E., Page, A., Hasking, P., & St John, N. J. (2014). Prevalence of nonsuicidal self-injury in nonclinical samples: Systematic review, meta-analysis and meta-regression. *Suicide and life-threatening behavior*, 44(3), 273-303.
- Vaillancourt, T., Brittain, H. L., McDougall, P., & Duku, E. (2013). Longitudinal links between childhood peer victimization, internalizing and externalizing problems, and academic functioning: Developmental cascades. *Journal of abnormal child psychology*, 41(8), 1203-1215.
- Vergara, G. A., Stewart, J. G., Cosby, E. A., Lincoln, S. H., & Auerbach, R. P. (2019). Non-suicidal self-injury and suicide in depressed adolescents: Impact of peer victimization and bullying. *Journal of affective disorders*, 245, 744-749.
- Von Marées, N., & Petermann, F. (2012). Cyberbullying: An increasing challenge for schools. *School psychology international*, 33(5), 467-476.
- Wang, Q., & Liu, X. (2021). Peer victimization and nonsuicidal self-injury among Chinese left-behind children: the moderating roles of subjective socioeconomic status and social support. *Journal of interpersonal violence*, 36(23-24), 11165-11187.
- Wang, Y. Y., Jiang, N. Z., Cheung, E. F., Sun, H. W., & Chan, R. C. (2015). Role of depression severity and impulsivity in the relationship between hopelessness and suicidal ideation in patients with major depressive disorder. *Journal of affective disorders*, 183, 83-89.
- Wu, N., Hou, Y., Zeng, Q., Cai, H., & You, J. (2021). Bullying experiences and nonsuicidal self-injury among Chinese adolescents: a longitudinal moderated mediation model. *Journal of youth and adolescence*, 50(4), 753-766.
- You, J., Leung, F., Fu, K., & Lai, C. M. (2011). The prevalence of nonsuicidal self-injury and different subgroups of self-injurers in Chinese adolescents. *Archives of suicide research*, 15(1), 75-86.
- Young, J. E., & Brown, G. (1998). *Young schema questionnaire short form*. New York: Cognitive Therapy Centre.
- Young, M. A., Fogg, L. F., Scheftner, W., Fawcett, J., Akiskal, H., & Maser, J. (1996). Stable trait components of hopelessness: baseline and sensitivity to depression. *Journal of abnormal psychology*, 105(2), 155-165.
- Zhao, H., Gong, X., Huebner, E. S., Yang, X., & Zhou, J. (2022). Cyberbullying victimization and nonsuicidal self-injury in adolescents: testing a moderated mediating model of emotion reactivity and dispositional mindfulness. *Journal of affective disorders*, 299, 256-263.
- Zhu, J., Chen, Y., Su, B., & Zhang, W. (2021). Anxiety symptoms mediates the influence of cybervictimization on adolescent non-suicidal self-injury:

The moderating effect of self-control. *Journal of affective disorders*, 285, 144-151.

Zsila, Á., Urbán, R., & Demetrovics, Z. (2018). Anger rumination and unjust world beliefs moderate the association between cyberbullying victimization and psychiatric symptoms. *Psychiatry research*, 268, 432-440.